

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Evrensel Değerler Açısından İncelenmesi

Levent UYSAL

Doctorate Student, International Burch University,

Sarajevo / Bosnia and Herzegovina, levent.uysal@stu.ibu.edu.ba

Cemal ÖZDEMİR

Prof. Dr., SDU University,

Kaskelen / Kazakhstan, cemal.ozdemir@sdu.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0002-1166-3083>

Özet

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan ve en fazla tercih edilen materyaller kitaplardır. Kitaplarda konuların seviyelere göre ayarlanmış olması, bilgilerin toplu halde bulunması ve öğrencinin takip edebileceği bir materyal olması açısından ders kitapları en fazla aranan gereç konumundadır. Ders kitaplarının yabancı dil öğretimindeki rolü büyük olduğu için sadece öğretim kısmını değil eğitim kısmını da tamamlaması gerekmektedir. Öğretmen sadece dersi anlatmakla kalmamalı topluma ve insanlığa faydalı, değerlerin bilincinde ve iyi insanı yetiştirme çabasında olmalıdır. Avrupa Dil Portfolyosuna göre, yabancı dil öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında evrensel değerlerin yer alması önemlidir. Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan Harmoni 3, Yağmur 4 ve İstanbul B1 kitaplarının evrensel değerler bakımından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırmanın yer aldığı mix metod yani karma metod kullanılmıştır. Evrensel değerler kodlanarak bir tablo oluşturulmuş ve ders kitapları sayfa sayfa incelenmekle birlikte konulara ait dinleme metinleri de değerler açısından incelenmiştir. Daha sonra bu değerler karşılatırmalı olarak tablolar halinde verilip, frekansları belirtilerek açıklanmıştır. Kitaplarda yer alan değerlerin birbirine yakın olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Evrensel Değerler, Değerler Eğitimi, Ahlak, Harmoni 3, Yağmur 4, İstanbul B1

Examination of Textbooks Used in Teaching Turkish as a Foreign Language in Terms of Universal Values

Abstract

The most preferred materials used in teaching Turkish as a foreign language are books. Textbooks are the most sought-after materials because the subjects are arranged according to levels, the information is collected in a group, and they are a material that the student can follow. Since textbooks have a great role in foreign language teaching, they need to complete not only the teaching part but also the education part. The teacher should not only teach the lesson but should also be helpful to society and humanity, aware of values, and strive to raise good people. According to the European Language Portfolio, it is important to include universal values in textbooks prepared for foreign language teaching. In this study, it is aimed to compare Harmoni 3, Yagmur 4 and Istanbul B1 books, prepared for teaching Turkish to foreigners, in terms of universal values. Mix method, that is, mixed method, which includes qualitative and quantitative research, will be used in the study. A table will be created by coding universal values, textbooks will be examined page by page, listening text and existing values in each subject will be determined. Later, these values will be presented comparatively in tables and explained by stating their frequencies.

Key Words: Teaching Turkish as a Foreign Language, Universal Values, Values Education, Ethic, Harmoni 3, Yagmur 4, Istanbul B1

GİRİŞ

Yabancı dil öğretimi geçmişten günümüze süregelen, farklı yöntem ve yaklaşımlarla değişik şekillerde gerçekleşmiş ve gerçekleşmekte olan bir alandır. Günümüzde yabancılara Türkçe öğretimi konusunda uygulanana gelen birçok metod vardır ve bunların içerisinde en doğrusuna ulaşmak büyük önem arz etmektedir. Bu seçimin yapılabilmesi için de öncelikle; metodların iyi bir analizden, sentezden ve değerlendirmeden geçirilmesi ve sonuçta en uygun olanda karar kılınması gerekmektedir. Bütün bunların olabilmesi için de bu metodların ele alınıp uygulanması gerekmektedir. Bu uygulamaların yapılabilmesi beraberinde bazı gereklilikleri getirmektedir. Bunlar: öğretim verilecek bir kurum, öğretim yapacak öğretmenler, öğretime katılacak öğrenciler, belirli bir sistem ve programın varlığı, ihtiyaçları karşılayacak içerikler, yeterli ve uygun ders materyalleri, maddi kaynaklar (Özdemir, 2018).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde metod, yöntem ve teknik gibi çeşitlilikler olsa da genel olarak bunların hepsinde ortak bir şekilde kullanılan materyal kitaptır. Öğreten ve öğrenen için kolaylık sağlayan ve bir düzen içinde bilgileri sunan kitaplar bu açıdan hep tercih edilmiştir.

Yabancılar için Türkçenin öğretilmesinde kullanılan kitaplar, öğrenenin hiç bilmediği ve duymadığı bir dili yazılı olarak görmesini sağlar. Sistem içinde konuları seviyesine göre öğrenme imkanı elde eder ve bu ayrıca öğretene açısından da büyük bir kolaylıktır. Ders kitapları sayesinde dilin söyleyiş özelliklerini öğrenir ve ders esnasında öğrenilmesi mümkün olmayan kalıpları da bellemiş olur. Kitaplar öğrenme sürecinde öğrenen ve öğretmenler için her zaman vazgeçilmez olmuştur.

Öğrenen, dilin inceliklerini detaylarını kitaplar sayesinde kazanabileceği gibi aynı zamanda dile ait kültürü de kazanır. Gerçek anlamıyla bir dili öğrenmek ancak toplumun kültürünü ve değerlerini öğrenmekle gerçekleşebilir. Kramsch'a (1993) göre yabancı bir dili öğrenenlerin kesinlikle o dilin kültürünü de öğrenmesi lazımdır. Kültürde toplumun değer yargıları, davranış biçimleri, olaylara karşı tutumları, iyi ve kötü kavramları, insanlar arasındaki ilişkileri gibi birçok değerleri mevcuttur. Dili öğrenen bununla birlikte topluma ait değerleri de öğrenmiş bulunacak ve artık tam anlamıyla o dilde düşünebilecek ve o dilin mantığını da kavramaya başlamış olacaktır. Herhangi bir daldaki bir öğretmenin tek amacı dersini öğretmemek olmamalı aynı vakitte öğrenene nasıl daha iyi bir insan olabileceğinin de yolunu göstermelidir.

Öğrencilerin topluma kazandırılması ve düzgün bir birey olabilmelerinin temeli ailede başlasa da bunun devamı öğretmenler tarafından sağlanmaktadır. Okul ve öğretmenler öğrenciler üzerinde çok fazla etki etmektedir ki bu yüzden aileler çocuklarını saygın okullara ve nitelikli öğretmenlere vermek isterler. Değerler kavramının ve öğrenenlere öğretilmesinin yabancı dil olarak Türkçenin öğretilirken de verilmesi gereklidir. Değerlerin öğretimi doğrudan ya da farklı şekillerde yapılmaktadır.

Evrensel değerler bir toplumun huzurlu, barış içinde, her alanda yenilikçi, güçlü ve başarılı olması için elzemdir. Bir ülkenin tüm bu özellikleri barındırması, topluma aşılana evrensel değerlerin varlığıyla mümkün olsa gerektir. Toplumdaki bireylerin eğitim ve öğretiminde önemli rol alan okullar ve öğretmenler bu değerlerin benimsetilmesinde büyük rol alırlar.

Bu derece önemli bir konunun ise verileceği, anlatılacağı ya da öğrenenlere kazandırılacağı materyallerin başında ders kitapları yer almaktadır. Yabancı bir dili öğretirken amaç sadece o dili öğretmek olmamalı, aynı zamanda şahsın daha iyi ve daha doğru bir birey olmasına katkı sağlamak olmalıdır. Evrensel değerlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kitaplarda ne

derece var olduğu ve hangi değerlerin bulunduğunu incelemek için çalışmaların hazırlanması büyük önem arz etmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bilinmeyen zamanlarda temeli atılan Türkçe, yüzyıllar içinde gelişmiş, kollara ayrılmış, başka dillerden ve kültürlerden etkilenmiştir. Dünya dilleri arasında kökü çok eskilere dayanan dillerden biridir. Dilin çok eski zamanlardan beri var olması, dilin başka kültürlerden etkilenmiş ve onları etkilemiş olabileceğini göstermektedir. İletişimin gereği olarak etkileşim meydana gelmiş ve dil de bu etkiden payını almıştır. Her dilin farklı bir kültüre açılan kapı olduğu doğrudur, medeniyetler arasında yaşanan yoğun etkileşim beraberinde hedef dili ve kültürü tanımayı da zaruri kılmıştır (İşcan, 2018). Dilde meydana gelen bu gelişmeler farklı toplumların birbirlerinin dillerini öğrendiklerine yahut öğrettiklerine işaret etmektedir. Yabancılar için dil öğretimi son derece dikkat isteyen ve sürekli yenilik gerektiren bir husustur. Özellikle gelişen teknoloji sayesinde daha farklı kaliteli öğretim sistemleriyle, dil öğretimi çok daha farklı bir boyut kazanmıştır (Bodur ve Özdemir, 2021). Dillerin öğrenimi ve öğretimi esnasında o dile ait kültürel değerlerin de öğretilmesi farklı boyutlardan bir tanesidir.

Ahlak kelimesi, toplumda kabul gören, benimsenen ve insan davranışlarını yöneten yasalardır (Güriz, 2019). Değer kavramı ise; bir milletin sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri dahil olmak üzere tüm maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanır (<https://sozluk.gov.tr/>, 13.05.2023). Değer kavramı; felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi daha çok farklı alanlarda kullanılan bir kavram olsa da eğitim alanında da kullanılan bir ifadedir. Değer kavramı soyut bir manayı karşıladığı için çok çeşitli tanımları mevcuttur. Sosyal alanda değerlerden ilk söz eden Polonyalı araştırmacı Znaniecki olmuştur. Değer kavramının, İngilizce kârlılığı olan “value” kelimesi, Latince ticaret ve pazarlama anlamına gelen “Valere” kelimesinden türetilmiştir (Shilito ve Marle, 1992, 14).

Değerleri inceleyen Rokeach (1973: 3), değerler hakkında birkaç varsayımda bulunur:

- a. Her insanın kendi değerleri ve değer sistemi vardır.
- b. Kişi başına düşen toplam değer sayısı azdır.

- c. Herkes farklı derecelerde aynı değere sahip olabilir.
- d. Değerler daha büyük sisteme göre ayarlanmıştır.

Bireylerin değerleri; kültürün, toplumun, kurumların ve insan kimliğinin ürünleridir. Bu fikirlerden yola çıkarak Rokeach, insanın sahip olduğu değer sistemleri olduğunu ortaya koymaktadır. Evrensel değerler bireyin toplumda düzgün ilişkiler kurmasını, sosyal yaşamda yer edinmesini ve sağlıklı kararlar vermesini sağlar. Bu değerler sayesinde insan sağlıklı ilişkiler kurabilir, devletine faydalı olabilir, insanlara karşı saygılı olabilir, ileriye dönük, iç dinamikleri güçlü olabilir. Bir bireyin toplumda saygın bir yer edinmesi ancak evrensel değerlerin bilincinde olması ve onlara değer vermesiyle mümkün olacaktır.

Vatanını, milletini, ailesini, arkadaşlarını, doğayı ve hayvanları seven bir insan o topluma kazandırılmış demektir. Değerler eğitimi konusunda son zamanlarda yapılan çalışmalar artmıştır. Daha fazla eğitim alanında yapılan çalışmalar farklı alanlarda da kendini göstermektedir (Kapkın, Çalışkan & Sağlam, 2018). Bütün alanlardaki derslerde öğretilmesi gerektiği gibi özellikle dil derslerinde değerler eğitimine daha fazla yer verilmektedir.

Değerler Eğitimi, UNESCO tarafından “çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayretler” şeklinde açıklanmıştır (UNESCO, Living values education overview, s:1, 10.05.2023).

Değerler eğitimi özellikle Türkçe derslerinde daha etkili verilebilmektedir çünkü dil ait olduğu kültürle birlikte öğretilmektedir. Genel olarak evrensel değerler; barış, saygı, sevgi, hoşgörü, vatan sevgisi, dürüstlük, doğruluk, çalışkanlık, yardımlaşma, sağlık, temizlik, özgürlük, duyarlılık, adalet, mutluluk, özgürlük, sürekli gelişim hali, dayanışma, iyi niyet, sorumluluk sahibi olma olarak sıralanabilir.

Diller İçin Avrupa Ortak Metni, dil öğretiminde ve değerlendirmesinde bir çerçeve olarak kullanılan bir yapıdır. Bu çerçevenin önemi, öğrencilere evrensel değerlerin öğretilmesiyle ilgilidir. Evrensel değerler, kültürler arası iletişimde ve etkileşimde önemli bir rol oynamaktadır. Bu değerler, dürüstlük, saygı, hoşgörü, adalet, empati, dayanışma ve sorumluluk gibi kavramları içermektedir. Öğrencilerin bu değerleri benimsemeleri, bireysel ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

Değerler eğitimi, sadece dil öğretiminde değil, aynı zamanda günlük yaşamda da önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler, Türk kültürü ile ilgili değerleri benimseyerek daha saygılı, hoşgörülü ve empatik bireyler olabilirler. Bu nedenle, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin değerler eğitimindeki rolü oldukça önemlidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde değerler eğitimi, öncelikle öğrencilere Türk kültürü hakkında bilgi verir ve bu kültürün temel değerlerini öğrenmelerine yardımcı olur. Bu sayede öğrenciler, farklı kültürlerle iletişim kurarken dünyanın farklı bölgelerindeki insanların yaşam tarzlarına daha geniş bir perspektiften bakabileceklerdir.

Değerler eğitimi, sadece dil öğretimi için değil, aynı zamanda sosyal hayatta da önemlidir. Öğrenciler, Türk kültürüne ait değerleri benimseyerek, daha duyarlı, saygılı, hoşgörülü ve empatik insanlar olabilirler. Bu nedenle, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin değerler eğitimi almaları oldukça önemlidir. Bir öğrenci için önemli bir yere sahip olan öğretmenler, onların geleceği ve topluma faydalı ve her yönden saygın bir birey olmalarını sağlamak için çaba göstermelidirler. Bu nedenlerle, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin, değerler eğitimine özellikle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Yabancı bir dilin öğretimi için ilk önce ihtiyaç duyulan materyallerin başında kitap gelmektedir. Kitap, belli seviyelere göre hazırlandığı için öğretmenin işini kolaylaştırmaktadır. Belli bir düzen içinde ilerlemek kitaplar ya da yazılı kaynaklar eşliğinde daha mümkün olacaktır. Yazılı materyallerin yanı sıra görsel materyaller de dil öğretiminde kullanılmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde öğrenenlerin yeterlilik düzeylerine ve dil programının amaçlarına bağlı olarak kullanılacak çeşitli yazılı materyaller bulunmaktadır. Bu materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Dil öğretiminde en sık kullanılan materyaller ders kitaplarıdır. Dil bilgisi, kelime dağarcığı ve iletişim becerilerini kapsayan dersler ve alıştırmalarla dili öğrenmeye yönelik yapılandırılmış bir içerik sunmaktadırlar. Harmoni 3, Yağmur 4 ve İstanbul B1 gibi kitaplar, yabancılara Türkçe öğretmek için özel olarak hazırlanmış olan ders kitaplarıdır. Bu kitaplar, Avrupa Dil Portfolyosu tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda oluşturulmuşlardır. Bu kriterlerden biri de kitaplarda evrensel değerlerin yer almasıdır. Evrensel değerler, insanlık için önemli olan ortak değerlerdir ve bu kitaplarda yeterli seviyede bulunması gerekmektedir. Her kitap aynı değerlere sahip olmasa da, temel değerler konusunda birbirine yakınlık göstermesi beklenen bir durumdur.

Ders kitaplarının belirli kriterlere göre hazırlanması ve içeriğinin seviyelere göre planlanması gerekmektedir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitapların her seviyenin derecesine uygun hazırlanması gereklidir ve Diller İçin Avrupa Ortak Metni'ndeki ölçütlere uygun olmalıdır. Bu ölçütlerden biri de kültür ve evrensel değerlerdir. Yabancılar için Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan konuların evrensel değerlere uygun olması gerekmektedir ve bu değerleri kitap genelinde verebilmelidir. Bu araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alması gereken değerleri ortaya koymak amacıyla aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmaya çalışılmıştır:

1. Ders kitaplarında hangi evrensel değerler yer almaktadır?
2. Ders kitaplarında bütün konular evrensel değerleri içermekte midir?
3. Harmoni 3, Yağmur 4 ve İstanbul B1 kitaplarında bulunan evrensel değerlerin dağılımı nasıldır?
4. Harmoni 3, Yağmur 4 ve İstanbul B1 kitaplarının evrensel değerleri içermesi bakımından benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada baz alınan temel kaynak Diller İçin Ortak Avrupa Metni olmakla beraber UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesinde yer alan evrensel değerler sınıflandırmasından da faydalanılmıştır (UNESCO, 2001). Bu çalışmada incelemeye tabi tutulacak kitaplar nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılacağından mix metod yani karma metod seçilmiştir. Araştırmanın daha iyi sonuç vermesi ve daha verimli olabilmesi için bu yöntem kullanılmıştır. “Nitel ve nicel yaklaşımları birlikte kullanmak, her iki yaklaşımı tek başına kullanmaya oranla araştırma problemlerini daha iyi anlamamızı sağlar” (Creswell, 2006). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmış, nicel araştırma yöntemlerinden ise betimsel içerik analizinden istifade edilmiştir. Belge tarama adıyla da bilinen doküman incelemesi belgelerden, doküman ve vesikalardan bilgi toplama işidir. Doküman analizi bir amaç

doğrultusunda literatürün taranması, okuyup incelenmesi, değerlendirilmesini kapsar (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Çalışma için önemli olan ortalama özelliklere dikkat göstererek bir numune seçmek gerekir ve araştırmacı bu özelliklere göre değerlendirme yapabilir (Özen ve Gül, 2007). Bu çalışmanın evrenini yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan bütün kitaplar oluşturmaktadır. Örneklemi ise yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan *Harmoni 3*, *Yağmur 4* ve *İstanbul B1* kitapları oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

“Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Evrensel Değerler Açısından İncelenmesi” isimli çalışmanın konusunu evrensel değerler oluşturduğu için öncelikle bu değerlerin tespiti için literatür taraması yapılmıştır. *Nelson’un*, *Kahle’nin*, *Spranger’in*, *Çavdarıcı’nın*, *Elizur ve Sagie’nin*, *Rokeach’in*, *Allport - Vernon ve Lindzey’in*, *Schwartz’in* değerler sınıflamaları ile *Diller İçin Avrupa Ortak Metnine Göre Evrensel Değerler Sınıflaması* incelenmiştir. Alanyazın taramasından sonra evrensel değerlerin en çok kabul görenleri tercih edilerek yeni bir değerler tablosu oluşturulmuştur. Ders kitapları önce kendi içinde sayfa sayfa incelenip dinleme metinleri ile birlikte her konuda geçen değerler belirlenmiştir. Sonuçlar betimsel içerik analizi ile incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar karşılaştırmalı şekilde tablolar halinde verilmiştir. Her tablonun izahı yapılarak tablolar değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Değerlerin Konulara Göre Dağılımı

Sosyal Değer	Sevgi, Nezaket, Aile, Fedakarlık, Cömertlik, Trafik, Kültür, Mutluluk, Adalet, Eşitlik, Hoşgörü ve Saygı, Sosyallik
Bilimsel Değer	Eğitim, Sanat, Teknoloji ve Bilim, Kitap Okuma, Çalışmak
Bireysel Değer	Özsaygı ve Hobi, Özgürlük, Seçim
Yakın İlişkiler Kurma Değeri	Arkadaşlık, Komşuluk, Misafirperverlik
Başarılı Olmak	Azim, Hırs, Etkin Olma, Yetkin olma, Güven, Sabır, Yaratıcılık
İyilikseverlik	Vefa, Yardım, Bağışlayıcı Olmak, Dürüstlük, Sorumluluk ve Görev Bilinci, Barış, Doğa ve Hayvan Sevgisi
Sağlık	Temizlik ve Düzen, Spor, Tehlike

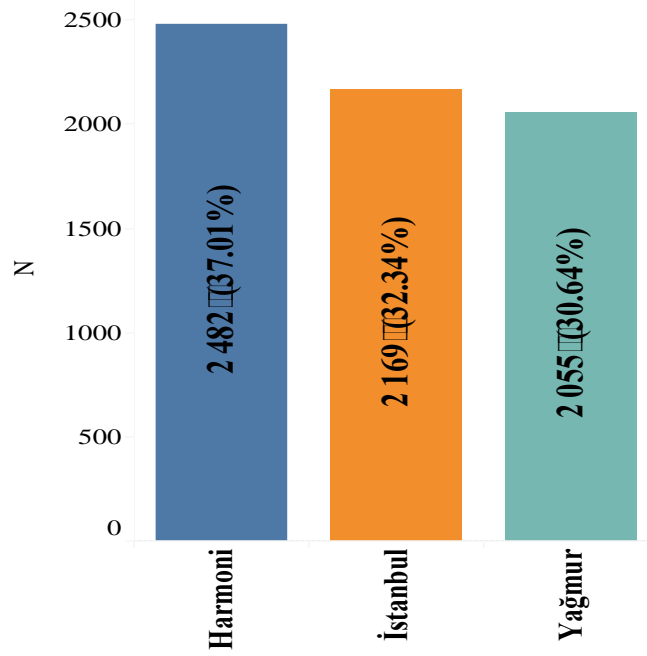
Verilerin Analizi

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi için hazırlanan kitaplardan *Harmoni 3*, *Yağmur 4* ve *İstanbul B1* kitapları betimsel içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir. Betimsel içerik analizi belirlenen konu başlığı altında yayınlanmış ve yayınlanmamış tüm çalışmaların ve eğilimlerinin gözden geçirilmesi ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı bir bakış açısıyla sistematik olarak değerlendirilmesidir (Jayarajah, Saat ve Rauf, 2014).

Kitaplar öncelikle kendi içinde sayfa sayfa belirtilen değerler eşliğinde incelenmiştir. Daha sonra çıkan veriler grafiklerle gösterilmiş ve verilerin frekans değerleri belirtilmiştir. Evrensel değerlerin hepsine ayrı ayrı kodlar verilip ve her konuda ne kadar geçtiği tespit edilmiştir. Kelimelerin sıklığı tablolar ve frekans şeklinde verilmiş, yorumlanmış ve karşılaştırılmıştır. Kitaplardan elde edilen verilerin yeterli olup olmadığı ve kitapların hangi konularda eksik kalındığıyla ilgili ayrıca önerilerde bulunulmuştur.

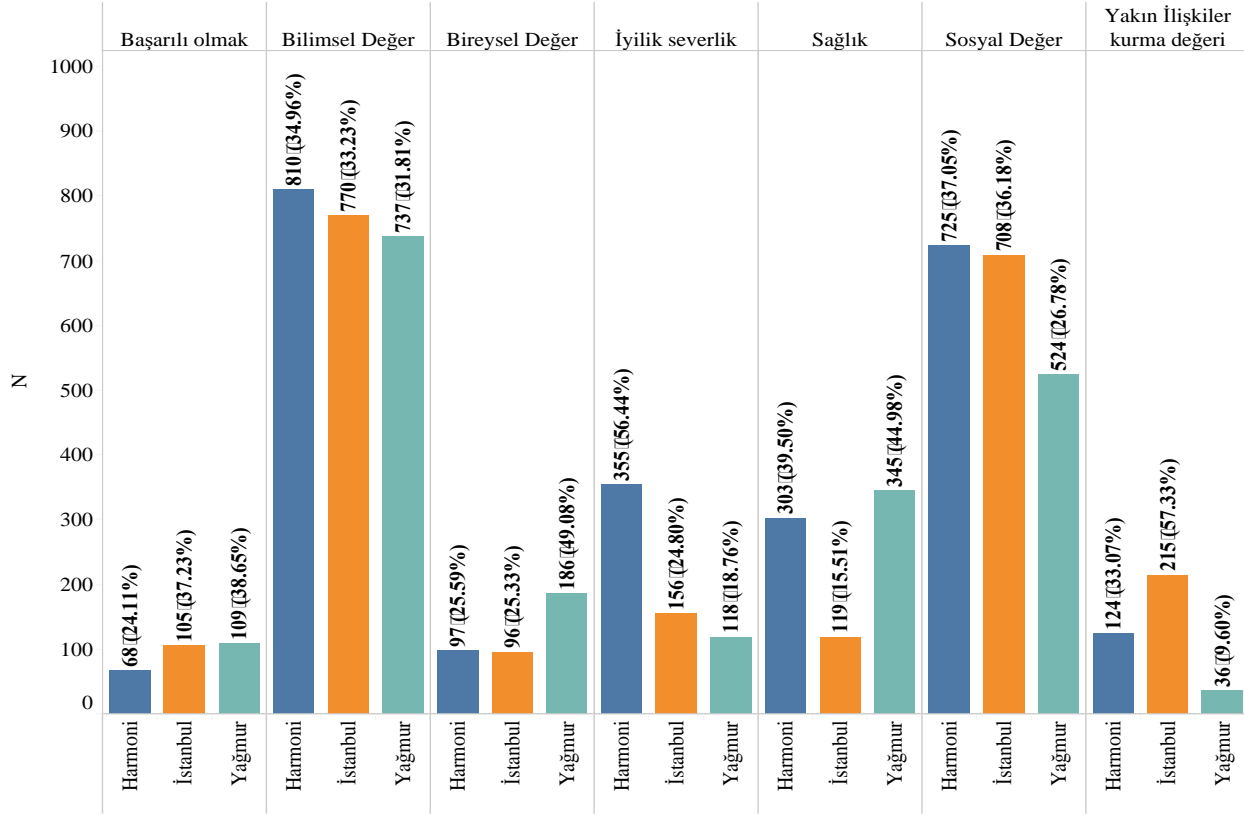
BULGU VE YORUMLAR

Tablo 2. Toplam Değer Sayılarının Dağılımı

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ilk olarak genel bir bakış açısı için toplam değer tablosunda gösterilmiştir. Bu tabloda, en fazla evrensel değere yer veren Harmoni 3 Ders Kitabı, sonrasında İstanbul B1 Ders Kitabı ve son olarak da Yağmur 4 Ders Kitabı'dır. Genel anlamıyla kitaplarda geçen toplam değer sayısı birbirine yakın olmakla birlikte birtakım farklılıkları mevcuttur. Kitaplardaki değerlerin incelenmesine kolaylık ve anlaşılabilirlik sağlamak için değerler kategorize edilerek incelemeler yapılmıştır. Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan Harmoni 3, İstanbul B1 ve Yağmur 4 ders kitaplarında yer alan evrensel değerlerin genel dağılımı ve karşılaştırmaları şu şekildedir.

Tablo 3. Değer Kategorilerine Göre Değerlerin Kitaplardaki Dağılımı

Püsküllüoğlu (2003), başarıyı da “üstesinden gelen, başarılı iş, bir işte elde edilen iyi, güzel, yararlı sonuç” olarak tanımlamıştır. Zorluklarla yüzleşmenin ve kararlılıkla ilerlemenin sonucu başarıdır. Başarılı olmak, hedeflerinize ulaşmak ve kendinizi geliştirmek için çaba harcamak anlamına gelir. Ancak, bu çabalar sadece kişisel başarıya odaklanmakla sınırlı değildir. Başarılı olmak, topluma katkı sağlamak, diğer insanlara yardım etmek ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için de önemlidir. Bu nedenle, evrensel bir değer olarak başarılı olmak, kişisel kazanımların yanı sıra toplumun ve dünyanın genel refahına da hizmet etmek anlamına gelir. Ayrıca, başarılı olmak için dürüstlük, iş ahlakı, empati ve diğer değerler gibi önemli faktörleri de dikkate almak gerekir. Başarılı olmak değeri kitapların bütününde de birbirine yakın ve az sayıda yer almaktadır. Hayatın her alanında ihtiyaç duyulan bu değere biraz daha yer verilmesi beklenmektedir.

Bilim sayesinde insanlık uygar toplumlar seviyesine yükselebilir, devletler daha etkin yönetilebilir ve teknoloji de insan hayatında kullanılabilir. Bilim ışığında insanlar gelişip olgunlaşır ve birbirlerine gösterdikleri saygı ve hoşgörü de artar. Bilimsel değerler, çağımızda önemi yadsınamayacak kadar büyük ve uzakta durulmaması gereken bir konudur. Zamana ayak uydurmak ve gelişmelerden haberdar olabilme adına bu değer ehemmiyetlidir ve kitaplarda bu değere yeterince yer verilmiştir.

Kişinin toplumda bir birey olarak yaşamını sürdürebilmesi ve toplumla olan ilişkisinin sağlıklı olabilmesi bireysel değerlere sahip olması gerekmektedir. İnsanı insan yapan en önemli değerleri barındıran bireysel değerler insanın nasıl bir birey olduğunun tanımını yapmaktadır. Bireysel değerler, kişilerin kim olduklarını, en çok önem verdikleri şeyleri ve değer yargılarını tanımlayan genel kavramlardır. Evrensel olarak, bireysel değerler arasında; özsaygı ve hobi, özgürlük, seçim gibi değerler yer almaktadır. Bireysel değerler kişilik gelişimi ve toplumda uyumlu yaşayabilmenin şartları arasında yer almaktadır. İnsanın sosyal ve toplumda yaşayan bir canlı olduğu dikkate alınacak olursa bu değerlerin hayattaki rolünün büyük olduğu anlaşılacaktır. Bu değere en fazla yer veren kitap Yağmur 4 Ders Kitabı olmuştur ve Harmoni 3 ile İstanbul B1 kitapları ise eşit olarak ikinci sırada yer almaktadırlar.

İyi kelimesi, beğenilen özellikleri taşıyan kavramlar için kullanılırken aslında kötünün karşıtı olarak da nitelenmek mümkündür. İyi insanların bulunduğu toplumların hem refah seviyesi yükselir hem de insanlar arasındaki iletişim toplum olma bilinci sayesinde daha da istenilen bir seviyeye rahatlıkla ulaşır. İyi insan olmak, duyarlı davranmayı, ilke edinmeyi gerektirir. “İşin özünde hepimiz insan olduğumuza göre, diğer insanlara canlılara, doğaya, olaylara, değerlere, duygulara, inanışlara, anlayışlara, algılayışlara... kısacası her konuya karşı hassas olmak zorundayız” (Yaman, 2016: 116). Dünyanın yaşanabilir bir yer olması insanların iyiliksever olması, kötülükten uzak durması ve her zaman en iyinin peşinde olmasıyla mümkün olacaktır. Çoğunlukla aileden kazanılan bu değer insanı insan yapan değerlerin başında gelmektedir. İyilikseverlik adı altında kategorize edilen değerler insanın insani yanını oluşturan temel dinamikleri oluşturmaktadır. İyi insan, anlayışlı insan, merhametli insan... olabilmenin yolu bu değerlere sahip olmakla mümkün olacaktır. Kitapların hepsinde de bu değer yeteri miktarda yer bulmuş ve en fazla Harmoni 3 Ders Kitabı'nda işlenmiştir.

Sağlık kelimesi; hastalıktan ve rahatsızlıktan uzak, sağlam gibi anlamları kapsamaktadır. Beden sağlığının yanında insanın ruh sağlığı da yer almaktadır. İnsanı geniş açıdan ele alınca onun çok yönlü olduğu ve birbirine bağlı olduğu anlaşılacaktır. İç ve dış dünya olarak nitelendirecek olursak insanın iç dünyası iyi ve sağlıklı olursa dış dünyası da buna paralel olarak iyileşecektir. Gerçek anlamıyla sağlıklı olabilmek etraflıca iyi olmayı gerektirmektedir. Sağlık adı altında incelenen değerler, insan sağlığını korumanın ve düzenli bir yaşamın gerekliliklerindedir. Sağlığın ne derece mühim olduğu ve bunu sağlamak ve korumanın düzenli bir yaşamla gerçekleşeceği düşüncesi kitaplarda yer almalıdır. Harmoni 3 ve Yağmur 4 ders kitapları bu değere gerektiği kadar yer verse de İstanbul B1 Ders Kitabı bu değere daha az değinmiştir.

Sosyal bir birey olarak insan, toplumda yaşamakta ve mutluluğunun, huzurunun, sosyalleşmesinin ve toplumda var olabilmemesinin bu çevre sayesinde gerçekleştiği bilinen bir gerçektir. Sosyal değer, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde saygı, empati, hoşgörü ve paylaşım gibi önemli tutumları belirtmektedir. Bu değer, insanlar arasındaki bağların güçlü olmasını sağlayarak toplumun dayanıklılığını artırmaktadır. Sosyal değerleri yaşatan insanlar, yardımlaşma ve destekleme konusunda daha yüksek bir farkındalığa sahip olmaktadır. Bu da toplumda barışı, uyumu ve refahı teşvik etmektedir. Evrensel bir değer olarak sosyal değer, insanların birbirlerine karşı daha sevgi dolu, saygılı ve hürmetli olmalarını sağlayarak toplumsal gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Karşılaştığımız toplumsal değerler, nesnelere, eşyalar, olgular ve ister kendimizin ister başkalarının tutumlarını ve eylemlerini yargılayan değerlerdir (Aydın, 2004). Bireylerin günlük yaşamlarında, başkalarına karşı empati ve saygı göstermelerinin yanında, başkalarını etkin bir şekilde dinlemek, açık fikirli olmak ve yargılamamak, diğer insanların duygu ve deneyimlerini kabul etmek, nazik ve şefkatli davranmak, başkalarının ihtiyaç ve duygularını düşünmek yer almaktadır. Kimsenin geçmişine ve inancına bakmadan herkese karşı onurlu ve saygılı davranmak, dürüst ve saygılı bir şekilde iletişim kurmak, herhangi bir hatanın sorumluluğunu almak ve başkalarından öğrenmeye istekli olmak da önem arz etmektedir. Nihayetinde, başkalarına karşı empati ve saygı göstermek, zorlayıcı veya rahatsız edici olsa bile sabırlı olmak, başkalarını anlamak ve kabul etmek gibi tutumları içermektedir. Sağlıklı toplum ve bireylerin yetişmesi adına bu değer kitaplarda yeterince yer almalıdır. Kitaplar da bu konu üzerinde yeterince durmuşlar ve gereken önemi göstermişlerdir.

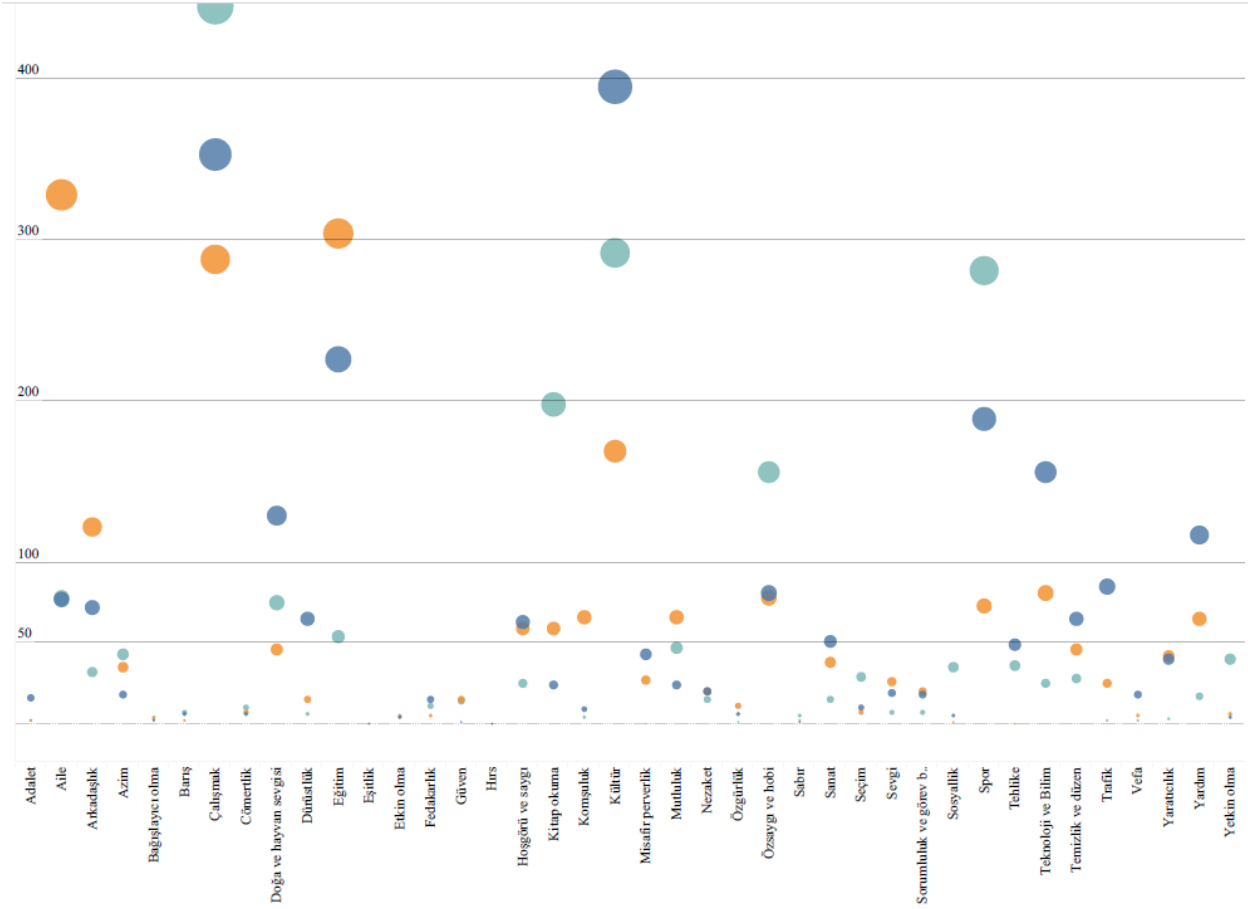
Yakın ilişkilere sosyo-psikolojik yaklaşım, iki kişi arasındaki iletişimi, hem davranışlara hem de insanların zihninden geçenlere (duygular ve bilişler) yakından dikkat etmeyi içerir. Yakın ilişkiler

kurma değerini psikologlar dört tema üzerinden incelemişlerdir, bunlar: insanların eşlerini nasıl seçtikleri, sevgi ve bağlılık, iletişim ve ilişki etkileşimi ve romantik ilişkiler bağlamıdır.

(<https://psychology.iresearchnet.com/social-psychology/interpersonal-relationships/close-relationships>, 15.10.2023). Yakın ilişkiler kurabilme kişinin sosyal olması ve çevresindekilerle münasebeti ve onlarla arasındaki bağla ilgilidir. Evrensel bir değer olarak yakın ilişkiler kurma değeri yaşanabilir, refah ve esen bir toplumun temel değerlerindedir. Toplumdaki bağları güçlü olan, insanları sevebilen ve mutlu aileler kurabilen insanlar yaşadığı yeri güzelleştirebilenlerdir. Dinamik, müşfik, sevecen ve sosyal insanlar bir devletin ihtiyaç duyacağı türden insanlardır. Yakın ilişkiler kurma değeri altında sıralanan değerler insanın yakın ilişkiler kurarken zorlanmadan ve daha sağlam bağlantılar kurmasına yardımcı olmaktadır. Çok yönlü olan insan için bu değer büyük öneme sahiptir. İstanbul B1 Ders Kitabı'nda bu değer yeterli düzeydedir. Harmoni 3 Ders Kitabı'nda orta düzeyde ve Yağmur 4 Ders Kitabı'nda ise az düzeydedir.

Kitapların incelenmesi esnasında öğrencileri bazı kötü alışkanlıklara teşvik edecek, bir bakıma evrensel değerlere aykırı ifadeler ve bilgilere rastlanmıştır. İstanbul B1 Ders Kitabı'na ait dinleme metinlerinde sağlıklı yaşamın sırrına dair alkol kullanımına, sigara kullanımına ait bilgiler verilmektedir. Kitaplar ülkelerin kültürel değerlerini yansıtan kaynaklar olması sebebiyle ve kitapların eğitim araçları olması nedeniyle bu şekilde ifadelerin yer alması konusunda dikkat edilmesi gerekmektedir.

Tablo 4. Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Geçen Değer Önem Haritası

Yukarıdaki tabloda ders kitaplarında yer alan değerlerin dağılımı gösterilmiştir. Renkler diğer tablolarda olduğu gibi farklı kitapları ifade etmektedir. Her değer için 3 kitaba ait sayısal değerlere göre noktalar konulmuştur. Noktaların büyüklüğü değerlerin ne kadar çok geçtiğini ifade etmektedir.

SONUÇ

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan bir kitapta, evrensel değerlerin doğru bir şekilde dağıtılması büyük bir önem taşımaktadır. Bu kitap, öğrencilere Türkçe dilini öğretmenin yanı sıra,

toplumda nasıl iletişim kuracaklarını ve neden evrensel değerlere önem vermeleri gerektiğini anlamalarına yardımcı olmalıdır.

Bir kitap her cümlesinde bir değer barındırmak zorunda değildir, ancak dinleme metinleri gibi farklı materyallerde farklı değerler vurgulanabilir. Dinleme metinleri, öğrencilerin farklı durumları ve ilişkileri anlamalarına yardımcı olacak gerçek hayattan örnekler içermelidir. Örneğin, saygı, adalet, iyi niyet ve dürüstlük, sorumluluk, hoşgörü ve empati gibi değerler vurgulanmalıdır. Bu değerler, öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri farklı insanlarla daha iyi iletişim kurmalarına yardımcı olacaktır.

Evrensel değerler, öğrenciler açısından son derece önemlidir. Bu değerler, onlara farklı kültürler arasında birlikte yaşama becerileri kazandırır. Aynı zamanda, insan haklarına saygı duymayı, adaletli olmayı, diğerlerine karşı hoşgörülü olmayı ve empati kurabilmeyi öğrenmelerini sağlar. Bu değerler, öğrencilerin karakter gelişimine katkıda bulunur ve toplumsal uyuma önemli bir katkı sağlar.

Evrensel değerlerin öğrencilere öğretilmesi, onların kişisel, sosyal ve toplumsal gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu değerler, bireylerin ahlaki davranışlar sergilemelerini sağlayarak toplumun çeşitli alanlarında olumlu bir etki oluşturmaktadır.

Evrensel değerlerin öğrencilere öğretilmesi, ahlaki değerleri güçlendirmekte ve etik davranışları teşvik etmektedir. Ahlaki değerler, doğru ile yanlış ayırt etme, dürüstlük, saygı, adalet gibi kavramları içermektedir. Bu değerler, bireylerin etik davranışlar sergilemelerini sağlar ve toplumun güvenini kazanmalarına yardımcı olur.

Değerlerin öğrencilere verilmesi, ilişki kurma ve iletişim becerilerini geliştirmektedir. İyi niyet, hoşgörü, empati gibi değerler, bireylerin başkalarının duygularını anlamalarını ve onlarla daha iyi iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Bu da hem kişisel ilişkilerde hem de iş yaşamında başarıyı etkilemektedir. Değerler toplumsal uyumu ve hoşgörüyü artırmaktadır. Değerlere dayalı bir eğitim, farklı kültürler arasında anlayışı ve saygıyı teşvik eder. Bu da toplumda çeşitlilik ve hoşgörüyü destekler.

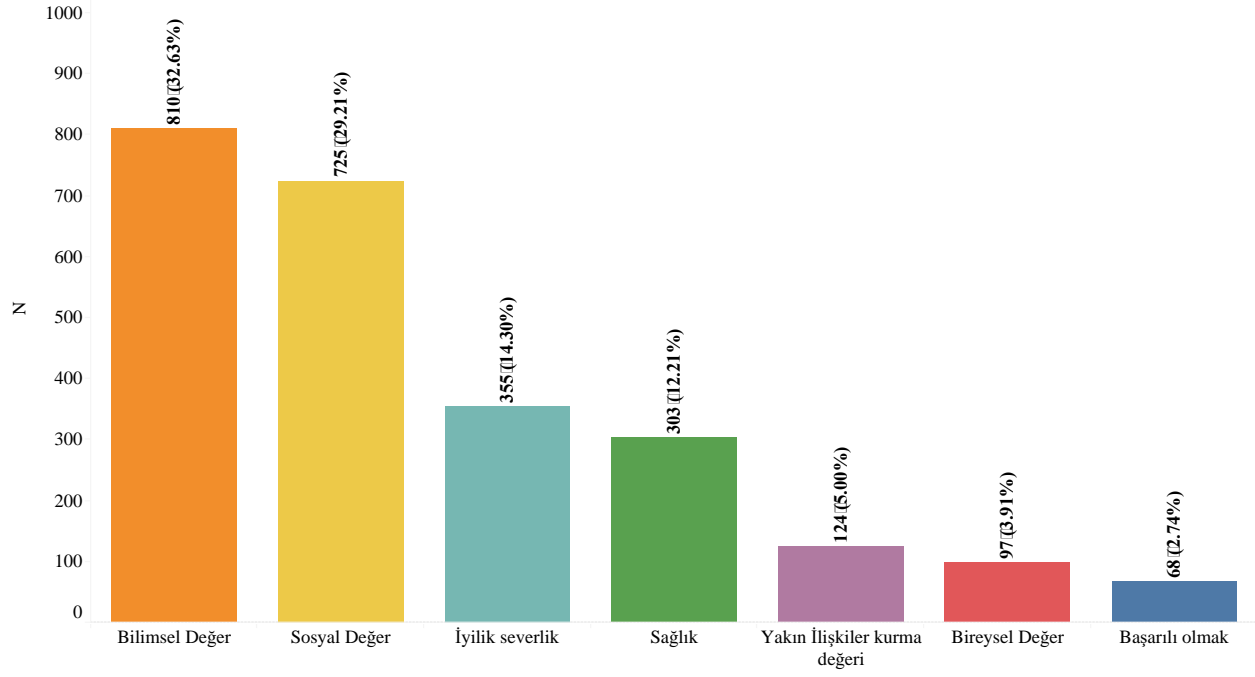
Evrensel değerlerin öğretilmesi, demokratik vatandaşlık değerlerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Adalet, eşitlik, özgürlük gibi değerler, öğrencilerin demokratik değerleri anlamalarını ve toplumdaki aktif ve sorumlu birer vatandaş olmalarını teşvik etmektedir. Onların kişilik gelişimlerini olumlu yönde etkiler, sosyal ilişkilerinin kalitesini artırmakta ve toplumsal uyumu sağlamaktadır. Bu nedenle, evrensel değerlere vurgu yapmak, öğrencilerin hayatları boyunca sağlam temellere sahip olmalarını sağlayacaktır. Öğrenciler, bu değerleri içselleştirerek daha etik kararlar almalarına, başkalarına saygılı davranmalarına ve toplumun bir parçası olarak sorumluluk bilinciyle hareket etmelerine vesile olacaktır. Bu da hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu bir etki oluşturacaktır.

Öğretmenler açısından da evrensel değerlerin dağılımı büyük bir önem ifade etmektedir. Öğretmenler, öğrencilere değerleri nasıl anlayacaklarını ve uygulayacaklarını öğretmelidir. Bunun için, sınıf ortamında örnek olaylar ve tartışmalar kullanarak, öğrencilerin bu değerleri anlamalarını sağlayabilmelidirler. Ayrıca, kitaptaki materyalleri dikkatlice seçerek ve öğrencilerin bu değerleri nasıl uygulayacaklarını gösteren örnekler sunarak, öğrencilerin değerleri günlük hayatta kullanmalarını teşvik edebilmelilerdir.

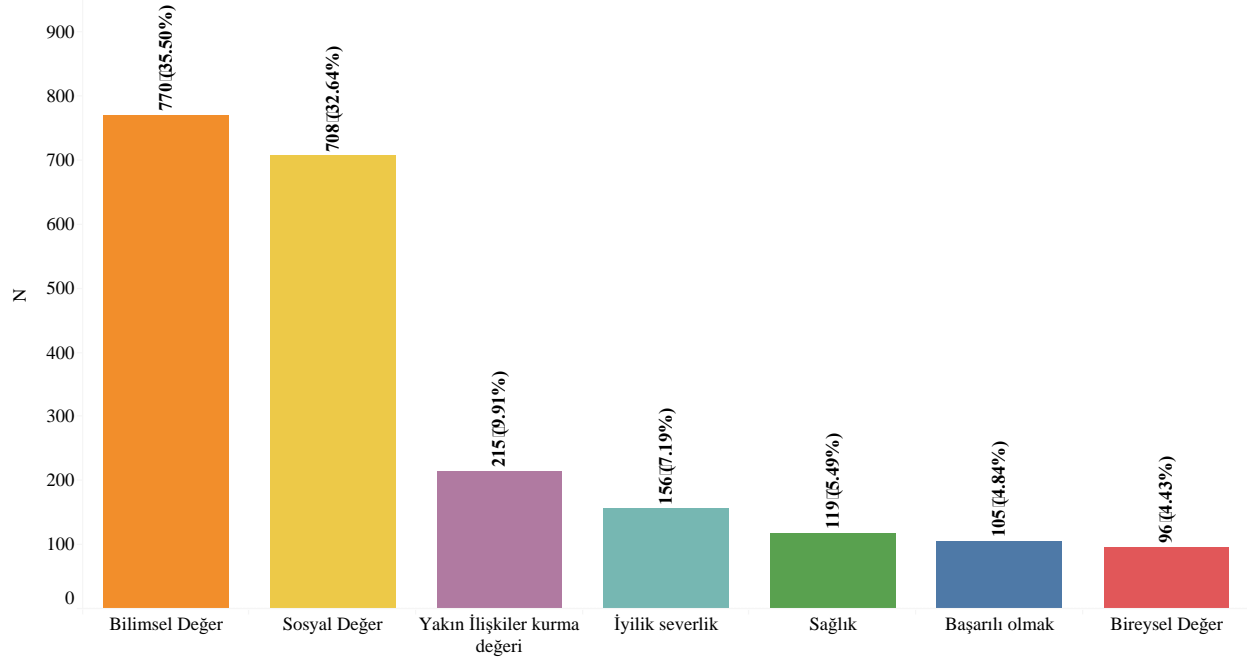
Toplum açısından, evrensel değerlerin doğru bir şekilde dağıtıldığı bir Türkçe öğretimi kitabı, toplumdaki bireylerin birbirleriyle daha iyi iletişim kurmasına ve birlikte yaşama becerilerini geliştirmesine yardımcı olacaktır. Bu kitaplar, toplumsal uyumun ve hoşgörünün artmasına katkıda bulunabilir ve toplumun değerlerini koruyabilir. Kitaplarda yer alan dinleme metinleri, değer içeriği açısından dengeli olmalıdır. Özellikle saygı, adalet, iyi niyet ve dürüstlük, sorumluluk, hoşgörü ve empati gibi değerler vurgulanmalıdır. Bu konu öğrenciler açısından önemlidir çünkü onlara hayatları boyunca gerekli olan becerileri kazandırmaktadır. Öğretmenler ise bu konuda öğrencilere rehberlik etmeli ve değerleri günlük yaşamlarında uygulamalarını teşvik etmelidir.

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan Harmoni 3, İstanbul B1 ve Yağmur 4 ders kitaplarında yer alan evrensel değerlerin genel dağılımı ve karşılaştırmaları şu şekildedir.

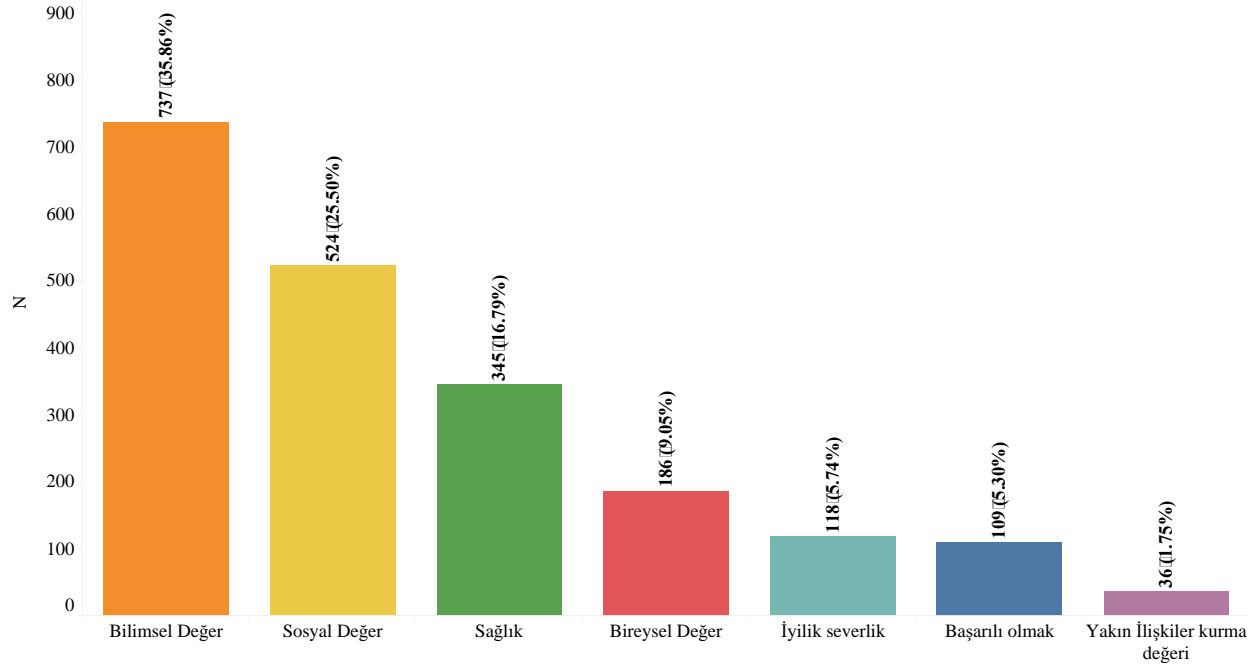
Tablo 5. Harmoni 3 Ders Kitabındaki Değerlerin Dağılımı

Tablo 6. İstanbul B1 Ders Kitabındaki Değerlerin Dağılımı

Tablo 7. Yağmur 4 Ders Kitabındaki Değerlerin Dağılımı

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan *Harmoni 3*, *İstanbul B1* ve *Yağmur 4* ders kitaplarında yer alan evrensel değerlerin genel dağılımı ve karşılaştırmaları şu şekildedir. *Harmoni 3* ders kitabında 2507, *İstanbul B1* kitabında 2206 ve *Yağmur 4* kitabında 2328 yerde değerler yer almıştır. Genel itibariyle değerlerin dağılımı birbirine yakın olmakla birlikte bazı değerler arasında da büyük farklar bulunmaktadır. Başarılı olma değeri olarak sınıflandırdığımız değer grubunda, *Harmoni 3* ders kitabında 64, *İstanbul B1* kitabında 100 ve *Yağmur 4* kitabında 109 yerde bulunmaktadır. Bilimsel değer olarak isimlendirilen grupta, *Harmoni 3* ders kitabında 608, *İstanbul B1* kitabında 655 ve *Yağmur 4* kitabında 737 yerde yer almıştır. Bireysel değer olarak belirlenen değer grubunda, *Harmoni 3* ders kitabında 87, *İstanbul B1* kitabında 89 ve *Yağmur 4* kitabında 306 yerde bulunmaktadır. İyilikseverlik grubunda yer alan değerler, *Harmoni 3* ders kitabında 289, *İstanbul B1* kitabında 155 ve *Yağmur 4* kitabında 118 yerde bulunmaktadır. Sağlık grubunda yer alan değerler, *Harmoni 3* ders kitabında 303, *İstanbul B1* kitabında 119 ve *Yağmur 4* kitabında 345 yerde değerler yer almıştır. Sosyal değer olarak isimlendirilen grupta bulunan değerler *Harmoni 3* ders kitabında 1032, *İstanbul B1* kitabında 873 ve *Yağmur 4* kitabında 677 yerde değerler yer almıştır. Son olarak yakın ilişkiler kurma değerinde yer alan grupta bulunan değerler ise *Harmoni 3* ders kitabında 124, *İstanbul B1* kitabında 215 ve *Yağmur 4* kitabında 36 yerde değerler yer almıştır. Öğrenciyi her yönden geliştirecek ve her alanda gelişmiş bireyler yetiştirecek

nitelikte kitaplar hazırlamak büyük önem arz etmektedir. Üç kitap da mümkün mertebe evrensel değerlere yer vermiş fakat eksik kaldığı noktalar olmuştur.

Bu çalışmaya benzer bir şekilde İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders kitabı 1’de yer alan okuma metinleri T.C. MEB. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış “Yabancı Diller Türkçe A1 Seviyesi Kurs Programı’nda (2017) belirlenen kazanımlar açısından incelenmiştir. Ders kitabındaki diyalog içeren okuma metinlerinin, belirlenen kazanımların tamamını yansıtmadığı görülmüştür. Fakat ders kitabındaki dinleme, konuşma, yazma becerileriyle ilgili metinler ve etkinlikler bu boşluğu doldurmaktadır (Barış ve Özdemir, 2021).

ÖNERİLER

Harmoni 3, İstanbul B1 ve Yağmur 4 ders kitaplarında incelenen evrensel değerler, genel olarak eşit dağılmıştır. Bazı değerlere hiç yer vermemek ya da çok cüzi yer vermek öğretim ve eğitimin asıl maksadına ulaşmasına engel olabilmektedir. Öğrencinin bir dersten alacağı verimin azami düzeyde olması gerekmektedir. Evrensel olarak ifade edilen genel geçer değerler ve kavramlar ders kitaplarında yeterli düzeyde yer almalıdır.

Öğrencilerin evrensel değerleri anlaması ve uygulaması, onların karakter gelişimine ve toplumsal sorumluluk bilinçlerine katkı sağlar. Bu değerler, tüm insanların ortak olarak benimsedikleri ve kabul ettikleri temel ilkelerdir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapanlar ve bu alanda materyaller hazırlayanlar öncelikle, evrensel değerlerin önemi kavramalı ve imkanlar ölçüsünde bunun önemine göre hareket etmelidirler.

Ders kitaplarının evrensel değerlere yer vermesi, öğrencilerin bu değerleri anlamalarını ve benimsemelerini amaçlamaktadır. Bu sebeple öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunacak, onları etik davranışlar sergilemeye teşvik edecek şekilde kitaplar hazırlanmalı ve değerlerin dağılımında gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

İncelenen kitaplarda bazı eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Örneğin, bazı evrensel değerlere hiç yer verilmemiş veya çok cüzi bir şekilde yer verilmiştir. Bu durum, öğrencilerin bu değerleri tam anlamıyla anlamalarını ve içselleştirmelerini engelleyebilir. Bu eksik değerlerin öğretmenler tarafından tespit edilip farklı etkinliklerle bu değerlerin verilmesi hedeflenmelidir.

Ders kitaplarının öğrenciyi her yönden dolduracak şekilde geliştirilmesi ve evrensel değerlere sadece kısıtlı bir düzeyde değil, yeterli düzeyde yer verilmesi gerekir. Öğrencilerin sadece akademik bilgilerle değil, aynı zamanda etik değerler, sosyal beceriler ve insanlıkla ilgili konularla da donatılması gerekmektedir.

Kitap hazırlayan ve program geliştiren bireylerin değerler eğitimi konusunda ortak çalışmalar yapmalıdırlar. Ayrıca öğretmenler de değerler eğitimi noktasında belirli kurslardan ya da eğitimlerden geçmelidirler.

Bazı kitaplarda öğrencileri kötü alışkanlıklara teşvik edecek, bir bakıma evrensel değerlere aykırı ifadeler ve bilgilere rastlandığından dolayı bu konu üzerinde biraz dikkatli olunmalıdır. Kitaplar ülkelerin kültürel değerlerini yansıtan kaynaklar olması sebebiyle Türk kültürünü tanıtırken biraz daha dikkatli olunmalıdır. Öğrencileri yanlış olarak nitelendirilen davranışlara sevk edecek şekilde resimlerden, ifadelerden ve sözlerden olabildiğince uzak durulmalıdır. Öğrenciler daha çok doğruya ve güzele yönlendirilmelidir. Kitap hazırlayan yazarlar bu konuda yapılan yanlışlıkları en kısa sürede düzeltme yoluna gitmelidirler.

Eğitim ve öğretimin hedefleri arasında özellikle yerini alması gereken Evrensel Değerlerin kazandırılması sadece kitaplara hapsedilmemelidir. Farklı materyallerle, yöntem ve tekniklerle de bu konu desteklenmelidir. Görselliğin etkin olduğu günümüzde bu alana yönelik etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.

Bu tarzda inceleme çalışmaları yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan diğer kaynaklar için de yapılabilir. Bu araştırmada yer almayan çalışma kitapları da incelemelere dahil edilebilir.

KAYNAKÇA

Barış, C. & Özdemir, C. (2021). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan İstanbul Türkçe Ders Kitabı 1’deki Diyalog Metinlerinin Kazanımlar Açısından İncelenmesi”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(40):1080-1087.

Bodur, N., Özdemir, C. (2021). Türkçe Öğretiminde Online Platformların Kullanılması, *IJSS*, 5(22), 3-47.

Boyatzis, R. E. (1982). *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*, John Wiley & Son, New York, 1982, s.21.

Creswell, J. W. (2006). *Understanding Mixed Methods Research*, (Chapter 1).

Güriz, A. (2019). *Hukuk Felsefesi*, Ankara, s. 77.

İşcan, A. (2018). *Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi*, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* (Ed.: Abdullah Şahin), Pegem Akademi, Ankara, s. 3- 28.

Jayarajah, K., Saat, R. M. ve Rauf, R. A. A. (2014). A review of science, technology, engineering & mathematics (STEM) education research from 1999–2013: A Malaysian perspective. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 10(3), 155-163.

Kapkın, B., Çalışkan, Z., & Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, 16(35), 183-207.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi

Kramsch, C. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.

Mustafa, A. (2004). *Bilgi Sosyolojisi*, İstanbul, 135 s.

Özdemir, C. (2018). Günümüzde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Durumu, *Alatoo Academic Studies*. 18(1), 11-19

Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe sözlük*. Ankara: Başarılı olmak.

Rokeach, M. (1973). The Nature of Human Values. NewYork: The Free Press.

Shillito, M. L. and De Marle, D. J. (1992). Value: Its Measurement, Design & Management. NewYork: Wiley Interscience Publication.

TDK Sözlük, (<https://sozluk.gov.tr/>, 13.05.2023).

Unesco Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi (2001) (Çev.: Y. Özay), (http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/kulturel_ifadelerin_cesitliliği/EVREN, 23.06.2023)

Yaman, E. (2016). Değerler Eğitimi (Eğitimde Yeni Ufuklar), Akçağ Yayınları, Ankara.

Yener, Ö. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Alanlarında Evren – Örneklem Sorunu, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 15, s. 394-422.

Yeni İlişkiler, (<https://psychology.iresearchnet.com/social-psychology/interpersonal-relationships/close-relationships>, 15.10.2023).